

XX. Nordiska arkivdagur
6 – 10 augusti 2003
Reykjavík, Island

Seminaríet
Forskning i arkiven
Kristjana Kristinsdóttir
8 augusti 2003

Forskningsprojekter fra Island

Kristjana Kristinsdóttir

Björk Ingimundardóttir

Ólafur Ásgeirsson

De islandske forskningsprojekter

1. Lensforvaltningen i Island 1550-1682 og lensarkivet.
2. Præsters og provsters arkiver i Nationalarkivet.
3. Kilder til kirkens forvaltningshistorie i den sidste halvdel af 1600-tallet.

Grunden til valg af projektet

- ◆ Historien fra 1500- og 1600-tallet i Island er meget sporadisk undersøgt.
- ◆ Man har begrænset kundskab om de forvaltningskilder og arkivalier som er bevaret fra den tid,
- ◆ Man har begrænset kundskab til hvilken proveniens de har, og hvor de har havnet i de nuværende arkiver.
- ◆ Lensarkivet er ikke blevet bevaret som et særskilt arkiv og arkivalier derfra er spredt vidt omkring.

Hovedformålet med projektet

1. At analysere forvaltningens dannelse og udvikling i Island fra reformationen 1550 ind til 1682.
2. Med hensyn til denne udvikling at forestille sig hvilken arkivalier burde være tilbage fra lensmændene og hvor de findes i dag.
3. At åbne muligheder for udførligere forskning i denne periode.

Bilag

1. Registratur over arkivet med oplysninger om hvilke arkivalier, det er, der har deres oprindelse i lensarkivet og hvor de arkivalier findes i dag.
2. Register over lensmændene og deres fogeder 1541-1682.
3. Register over bevarede lensregnskaber.

Arkivets indhold

- ◆ For at gøre mig et begreb om, hvilke arkivalier fandtes i arkivet har jeg:
  1. Dokumenter som angår arkivet fra 1553, 1619 og 1662.
  2. Indtryk af, præcis hvilke arkivalier, der tilhører arkivet ud fra lensmændenes opgaver og udvikling i forvaltningen.
- ◆ Dette gjorde jeg med proveniensprincippet i baghovedet: hvem var arkivalierne skabt til, hvorfor blev de skabt, hvad er deres kendetegn og indhold.

Arkivet 1553

- ◆ To poser med breve, som angår ejendomsrettigheder samt forskellige lovinstrukser.

Arkivet 1619

- ◆ I 1619 er der i lensmandens arkiv
  - 39 breve fra kongen
  - landets segl i sølv
  - en jordebog over landets indtægter
  - en inventarieprotokol (isl. máldagabók)

Arkivet 1662

- ◆ 97 breve fra kongen og nogle kopier
- ◆ en inventarieprotokol
- ◆ en jordebog
- ◆ et præbendebrev og et mageskiftebrev
- ◆ en inventarieprotokol fra domkirken i Hólar og kirkerne i dette bispedømme

Arkivet 1662 (fort.)

- ◆ en inventarieprotokol fra domkirken i Skálholt og kirkerne i dette bispedømme
- ◆ en jordebog over jorder, som hørte under selve domkirken i Skálholt
- ◆ en bog med adkomster for disse jorder og kirker
- ◆ to ens bøger om klostrenes adkomster
- ◆ to ens bøger om klostrenes inventariekvilde
- ◆ en altingsdomsbog fra 1646-1659
- ◆ Diverse arkivalier vedrørende jordejendom, regnskaber over indtægter og udgifter og lovbogen Jónsbók.

Hvor arkivet opbevares nu

- ◆ Árni Magnússon håndskrifstsamling i København og Reykjavík,
  - ◆ Rigsarkivet i Danmark,
  - ◆ Det kongelige Bibliotek i Danmark,
  - ◆ Landsbibliotekets Håndskriftafdeling,
  - ◆ Nationalarkivet, diverse embedsarkiver
-
- ◆ Og nu har man et grundlag for traditionel historieforskning omkring perioden.

Præsters og provsters arkiver i Nationalarkivet

**Forskningsprojekt om præster og
provster og deres samfundsrolle.**

Grunder for valg af forskningsprojekt:

1. Ældre registrering af arkiverne unøjagtig, med store uoverensstemmelser.
2. Arkivernes tilgængelighed utilfredsstillende.
3. Kundskab til udvikling af præsteembeder og deres arkiver manglede.
4. Store forandringer i provstier-, præstekald- og sogneopdelinger.

Projektdele:

1. Præsternes og provsternes rolle i det islandske samfund i forhold til arkivregistraturene.
  2. Forklaring af fagudtryk der har gået ud af brug.
- ◆ Nærmere forklaringer af de vigtigste saggrupper, især med hensyn til lovgivning og instrukser.
  - ◆ Bilag:
    1. Oversigt over alle provstier, præstekald og sogne i Island med grænseforandringer.
    2. Reviderede registraturer.

Projektets formål og hovedpunkter:

1. Redegørelse af kilder i præsternes arkiver til benyttelse for forskningen.
  2. Beskrivelse af serier i præsternes arkiver.
  3. Beskrivelse af de islandske præsters stilling og virke.
  4. Forklaringer af fagudtryk.
- ◆ Redegørelse for forandringer i inddelingen af provstier – præstekald - sogne i Island fra midten af 1700-tallet fremover år 2000.

Grunder

- ◆ til udarbejdelse af oversigt over provstier, præstekald og sogne fra midten af 1700-tallet frem til ca. 2000:
  1. Inddelingen har ændret sig meget.
  2. Vanskeligt at bruge kilder der er baseret på opdeling af sogne.

Forandringer i inddeling af præstekald og sogne:

1. I 1748 191 præstekald. I 1998 114 præstekald, heraf 19 i provstierne i Reykjavík, der før var 1 præstekald.
2. Omvæltningen i inddeling af præstekald begynde for alvor med lov 1880.
3. Urbanisering begynder at tage til i den sidste halvdel af 1800-tallet. Ændringer af sogneinddeling af disse årsager indledes omkring år 1900.
4. Præstekalder og sogne er blevet lagt sammen og adskilt med hensyn til betjening af kalde, samfærdselens forhold og indbyggertal.
5. Alle forudsætninger er for at disse forandringer fortsætter.

Forandringer (fort.)

- ◆ Grænser for præstekald og sogne fulgte ikke topografien. Dette gør sig stadig gældende.
- ◆ Islands Nationalarkiv har udarbejdet en oversigt over grænserne for hvert eneste præstekald og sogn i Island fra omkring 1748 og ændringerne der af indtil omkring år 2000. Desuden over provstier, hvor forandringerne har ikke været lige så vidstrakt.
- ◆ Forhåbentlig bliver projektet udgivet næste år.